

קטעים מתוך "הגדת נשים" של המדרשה באורנים

ליל הסדר - להיות בסדר, לעשות מה שצריך:
קִדְשׁ: להתקדש בנישואין
וְרַחֵץ: להיות נקיה ואסטטית
כֶּרֶפֶס: לאכול במידה, לא להיות גרגרנית
יַחַץ: לתת תמיד לאחר, לפניך
מַגִּיד: להגיד, אבל לא להיות דעתנית
רְחֻצָה: בברכה, תלוי איך את נראית
מוציא מצה: להוציא ממצה מעדנים - טבחית מהוללת
מְרוֹר: מותר למרר בבכי, אבל שלא תעיקי
כּוֹרֵךְ: להכין סנדוויצים לטיול, לארוז, לארגן
שֹׁלַחַן עוֹרֵךְ: לערוך שולחן יפה, שיהיו פרחים, תמיד מוכנה לקבל אורחים
צְפוּנִים: את יכולה להיות מסתורית: "נשים, לך תבין אותן"
בְּרַךְ: להתברך בילדים
הַלֵּל: תהללי את משפחתך, עבודתך, חייך, מצאי בהם את הטוב, לא להתלונן
נְרַצָה: אני רוצה להיות בסדר ואני רוצה גם לא להיות בסדר, לתת לעצמי חרות, בחירה, חופש, מקום
 אבל - אני בסדר.
דוּתן נשר (תשס"ב)

בהתקדש עלינו חודש ניסן, חודש האביב, חודש הגאולה, שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל; בעת בה עוד
רוחץ העמק בירוק, באדום, בורוד, בסגול, בכתום, עוד רגע קט ויצהיב; כאשר **כרי** הדשא הפראיים
 והמתורבתים עוד פרושים לפנינו במלוא הדרם והצהוב רק מתחיל לטפס בשדותינו; התכנסנו כאן הערב ליציאת
 מצרים סמלית משלנו, **לחציית** ים סוף פרטית; כדי להיות **מגידות** בה לבנינו ולבנותינו, וגם לעצמנו, על
 גאולתנו ועל פדות נפשנו. לקחנו הערב רגע של פסק זמן מניקיונות הבית, מן **הרחצה** ומן הצחצוח החיצוני,
 והתפנינו אל עצמנו ואל הניקיון והמירוק הפנימיים, כדי **להוציא** מעצמנו, למעננו ולמען סביבתנו אורה ושמחה,
 שלווה וברכה, **מצה** ולא **מרורים**, שנאמר: "מצא אשה – מצא טוב". אנו **כורכות** הערב יחדיו את הזיכרון
 ההיסטורי היהודי עם מציאות חיינו שלנו, **ועורכות שולחן** שהתפריט בו הוא אנו עצמנו, שכנותינו ורעותינו.
 בתקווה שדברים ודבורות שהיו עד עתה חבויים ו**צפוניים** מן העין, יזכו בליל הסדר שנערוך בעוד שבוע וקצת עם
 משפחותינו להתעלות ולהתברך, ולמצוא את מקומם גם ליד שולחן המשפחה.
 נדליק עתה במשותף נר בכל שולחן. נר של **הלל** והודיה, נר המסמל את בריאתו הראשונה של האל בעולם –
 האור, נר שסימל עוד בטרם בוא החשמל - שמחה, עונג, שלום בית ואחוה, נר המסמל את נשמתו של אדם ואת
 הצד הרוחני בכל אחת מאיתנו, "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי", נר המזכיר לנו את ותיקי וותיקות משפחותינו
 שכבר אינם עמנו – "נר ה' נשמת אדם", וכן נר המסמל תקווה לעתיד וכפרה על חטאים. עם אכילתה של חוה
 מעץ הדעת 'כבה נרו של עולם', על פי המדרש. בכל שבת וחג חוזרות כל החוות כולן ומאירות את העולם,
 ומראות כי **נרצה** עוון חווה, וכי הן מביאות אל העולם אור, חום, שמחה, שלום ורעות.
שלומית רביצקי – טור-פז (תשס"ח)

"הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים"
 זה לחם העוני שאכלו אבותינו ואמותינו בארץ מצרים.
 הנה אני כאן היום מגישה בפניכן את לחם העוני שלי.
 הנה התורה שלי, החוכמה שלי, המוסר שלי,
 המחשבות והתהיות שלי,
 ההתלבטויות והספקות שלי -
 כולם פרוסים לפניכן היום ובכל הימים.
 זהו לחם העוני שלי:
 היוכחים האינסופיים שלי עם עצמי בימים ובלילות,
 הדיונים ב"ניגון של נשים" שחוזרים משנה לשנה ולא נפתרים,
 המדרשים שאני יוצרת.

"הלחם עוני" שלי לא תפח,
לא היה לי הזמן והיכולת להתעסק עם זה,
לא היו לי מספיק אנשים לעזור לי, לייעץ, לכוון...
ה"לחם עוני" שלי הוא התרומה הצנועה שלי לעולם.

"כל דכפין ייתי ויכל, כל דצריך ייתי ויפסח"
בואו, תטעמו מלחם העוני שלנו. אולי הוא יערב לחכך.
אולי תקחו איתכן משהו מכאן ותוכלו להעביר הלאה לאן שהוא אחר.
אולי רעיון קטן או איזה משפט.
אולי שיר או ניגון.

"השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל"
השנה אנחנו כאן, אבל אולי בשנה הבאה נהיה שם.
ואולי לחם העוני הזה יעזור לנו לעבור מה שצריך לעבור
ולהגיע לאן שצריך להגיע.
השתא עבדי, לשנה הבאה בנות חורין.
רבקה לוביץ

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות –
נשים נרצחות, ילדים מעונים, נערות נאנסות
הלילה הזה – מן הסתם – גם.
שבכל הלילות –
ערבים מושפלים, אתיופים נדחים, רוסים מושפלים
הלילה הזה – מן הסתם – גם
שבכל הלילות –
"אנחנו" – כובשים, מחסלים, רומסים, מדכאים
ו"הם" – רוצחים, מתאבדים, נוקמים, משחיתים
הלילה הזה – מן הסתם – גם
שבכל הלילות –
מנהיגות מטורפת, מתנשאת, שוביניסטית, מתלהמת
מוליכה את כולנו אל עברי פי פחת
הלילה הזה – הייפול דבר?
הניתן בכלל לשנות?
לנתק את מעגל הפחד, השנאה, הנקם?
ואיפה אני, ומה חלקי?
והאם אין זה מחובתנו – הנשים, האימהות, החברות –
לעשות מעשה ולתפוס אחריות?
אז אולי יגיע הלילה שיהיה שונה מכל הלילות.
אמן!
שלומית לוצקי (תשס"ב)

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
לא השתנה הלילה הזה מכל הלילות!
שבכל הלילות אני מתייסרת על מילה אחת מיותרת,
על משפט שלא נאמר ובעיקר על הזמן שעבר.
הלילה הזה מן הסתם, גם.
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
לא השתנה הלילה הזה מכל הלילות!
שבכל הלילות אני מבטיחה לעצמי שמחר,
אוכל פחות, אספר עוד סיפור לילדה
ואהיה קצת יותר נחמדה.
הלילה הזה מן הסתם, גם.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
לא השתנה הלילה הזה מכל הלילות!
שבכל הלילות שוב אשאל את עצמי על תפקידי בעולם
ולמה, בעצם, לא להיות כמו כולם.
הלילה הזה מן הסתם, גם.
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
לא השתנה הלילה הזה מכל הלילות!
שבכל הלילות מנצחת בסוף התשישות
ונופלת עליי התנומה, נו, מה?
הלילה הזה מן הסתם, גם.
מה נשתנה? לא השתנה!
ואולי ככה טוב, שלא השתנה.
נעמה אלדר (תשס"א)

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
הלילה הזה אני מחפשת מקום.
הלילה הזה אני רוצה להרגיש שייכת.
הלילה הזה אני רוצה לספר ביציאת מצרים
וביציאתי מעבדות לחירות.
חירות לחשוב, חירות לשאול, חירות להיות אני.
חירות להרגיש שייכת מחד ומיוחדת מאד מאידך.
חירות לצאת מהסירים, להיכנס בין המילים ולמצוא את עצמי בתוכן.
חירות לבקר, חירות לקבל, חירות להביע דעה.
חירות להיות, בלי להתנצל, בלי להרגיש אשמה.
חירות להיות נוכחת, לתת ולקבל.
דנית דרימר (תשס"א)

אירגנתי לי בית מאוד נעים ומזמין (אני חושבת)
בכל מקום, בסלון ובמרפסת
מזרונים ושטיחים מרופדים בבדים יפים.
כריות רכות וצבעוניות שרק קוראות
לבני המשפחה להתרווח עליהן, לנוח מעמל היום
ולחלום חלומות לתוכניות הבאות.
ערסל הפונה אל הנוף שמזמין להתערסל בו
ולתפוס שלווה.
מזרון ליד האח שאומר לכולם
בואו תשתרעו ותתחממו בחומי, ותנוח נפשכם!
"כולנו" נהנים מפינות השלווה הפזורות בביתנו.
ורק לא שמתי לעצמי שלט איפשהו שבו כתוב -
ואם אישה חשובה היא צריכה הסיבה...
ורד בניהו

אז, מה נשתנה הלילה הזה...???

בלילה הזה ניוותר רפיוות, וניווכח כי - טוב.
בלילה הזה ניתן לכאב לזרוח,
שרק בלילה האפל מתגלים הכוכבים.
בלילה הזה נחשוף את כוחנו, נעריך את ערכנו
נסכים להכיל את כוליותינו.
בלילה הזה נירעב לאהבה, ניילל כזאבות,
ורק כשנהיה שבעות ומלאות מעצמינו,
רק אז נוכל להאמין,

שיציאת-מצרים, אכן התרחשה. בתוכינו.
עבדים היינו לדפוס ההישרדות,
החופש יותירנו רפויית ורפות.
בעבדות השתעבדנו לכעסים והאשמות,
החופש יחשוף את הכאב והפחדים.
בעבדות התמכרנו לתחושת מסכנות,
החופש יגלה כמה אנו שוות.
בעבדות דבקנו בבדידות, ביתמות,
החופש יפער את הרעב לאהבה.
גילה דוארי-עמית (תשס"ה)

גם אני יצאתי ממצרים
גם אני יצאתי ממצרים יותר מפעם אחת, אך על יציאות מצרים הפרטיות שלי אני מרבה לספר.
קול קורא במדבר: לצעוד, להמשיך ולצעוד, אני עדיין שם בצעידה בים. בחרבה.
אני מרבה להסתכל אחורה, במצרים - במצרים.
מדי פעם אני מפנה מבט לצדדים, אל חומות המים הגבוהות, אל הגדרות החוסמות.
אני צועדת לבד בעולם. אני מרבה להסתכל קדימה, אל האופק,
אל הארץ המובטחת - אליה לא אגיע לעולם.
אסנת יעקבי שרמן (תשס"ה)

ביקשו אותם חכמים ללמדנו, להורותנו ולהראותנו איך עלינו לספר ביציאת-מצרים:
ובדורנו, נאספות תלמידות חכמות בחברותא בתחילת ניסן ועוסקות ביציאת מצרים, זו שבה הפכנו לעם, וזו
שלנו הנשים בדורות האחרונים, ושוקעות בלימודן, ומפליגות בשיחתן, ומתעלות ברוחן, ואינן משגיחות בשעות
החולפות, ובפיהן דברי חכמה וגם מילי דבדיחותא, דברי שירה ומיני תבשילותא, ודברי ידידות ואחוה...
באותה שעה מציצים בהם חכמי יבנה ממרום, חיך של קורת-רוח מתפשט על פניהם, והם שחים זה לזה: כיוון
בנותינו לדעתנו, כיוון בנותינו לדעתנו!
ענת ישראלי (תשס"ג)

מעשה ברבנית יעל וברבנית לאה ובורדה ודקלה,
שהיו מסובות,
ומספרות בענייני נשים בליל-הסדר, ובהגדה.
עד שבאו החילוניות ואמרו להן:
רבניותינו, הגיע זמן לעשות שינוי במדרש
ולקבל אל המסורת גם משהו חדש.
אמנם זה קצת טריוויאלי להכניס משהו אקטואלי,
אז אולי משהו פמיניסטי, או אפילו אגואיסטי?
ובמקום "שפוך חמתך" אולי אפשר "פתח דלתך",
ובמקום "שבכל דור קמים עלינו" ועוד מילים של שנאה-
למלא את הלב באהבה גדולה?
ולא שבמסורת לבנו גס,
או שאת מקומנו בשרשרת הדורות, לא מצאנו חלילה וחס,
ולא שחשבנו לרגע- אל חשש,
שיש להוציא ישן מפני חדש.
כי זאת הרי ציווה לנו רבנו ברל (כצנלסון) בפירוש:
יש לקדש: מסורת וחידוש!!!
וכיצד לקרב בין הדורות, ועד ועוד?
ב"המשך ושינוי" טמון הסוד.
חוה ברייר

והיא שעמדה
והיא שעמדה לאבותינו ולנו
והיא שעומדת לנו לבנינו
והיא שעליה עומדים בתינו
והיא שמעשי ידיה משביעות את רעבוננו
והיא שענינה שומרות את דמותנו
והיא שקולה הוא קול רגשותינו
והיא המאפשרת את התפתחותנו
והיא שאליה מוסבים געגועינו
והיא המשיבה לנו את שלווותנו ובטחוננו
והיא האשה שפעם ילדתנו
והיא האשה שכעת בתוכנו
והיא כל אחת ואחת מאיתנו.
ענת ישראלי (תשס"ב)

ארמי אובד אבי - זה לבן הארמי שניסה לאבד את יעקב אבינו, וניסה לרמותו ולעשוק את משכורתו עשרת מונים.
ועוד לפני שרימה ועשק לבן את יעקב, עשק וניצל לבן את בנותיו והטיל כעס וקנאה בין רחל ולאה. בתחילה שלח את לאה ליעקב ועיני רחל רואות. ואחר כך העמיד את רחל לצפות ליעקב אהובה שבע שנים.
ועוד העדיף לבן את עדרו המתרבה על פני משפחתו המתרחבת עד שהרגישו בנותיו כי "נכריות נחשבנו לו".
וכשברחו יעקב ונשיו מפני אביהם הארמי רדף אחריהם דרך שבעת ימים ולולא נגלה אליו אלהים בחלום היה גוזל את בנותיו מאישן ומבניהן ומחזיר אותן לו.
ורק כאשר נפרדו מלבן פגשו בהם מלאכי אלהים.
נילי לוי (תשס"ה)

ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמייך
ואומר לך בדמייך חיי
ואומר לך בדמייך חיי.
אלוהים.
כל שנה אני קוראת את הטקסט הזה
והוא כאילו נכתב עלינו כאן. השנה.
גם השנה.
והשנה,
האם השנה נצליח מתוך ה"בדמייך" לחיות?
שרי אלגד (תשס"ח)

צעקה:
גם אנחנו עוד קצת כמוהם, (הייתי רוצה לומר):
עוד קצת דור עבדים, עוד קצת דור המדבר,
גם אחרי עצמאות מבורכת, כשחלום התממש מתקווה
בשיח חוזר של כיבוש ושל עוול, נשמיע אותה צעקה
לא קולה של תפילה מפורשת, כמותם לא השכלנו לכך,
אך אולי זו תפילת הנפש ברגע חשוך ונשכח
שהצעקה עוד לא נשמעה כאן, אך קרעה במקום האחר
שכבר נאמר:
"מי שיש לו צעקה לצעוק ואינו יכול
זוהי הצעקה הגדולה ביותר"
מירב מידן

ביד חזקה! בזרוע נטויה! במורא גדול, באותות, במופתים!
 אנא אלהים, הופע נא! הראה נא! עשה סוף לבלבול, לכאב ולצער הבאים עקב הסתר פנים.
 זו הכמיהה, זו הבקשה, זו התפילה.

ואולי לא?

במקום להתחבר לפיזי, למוכח, להגייוני, למוחץ, לצד הנכרי, אולי נתחבר ל"ובמורא גדול – זו גילוי שכינה".
 במורא גדול- בהתפעמות, בתהליך של גילוי, של שאלה ובדיקה של תשומת לב, התחברות לפרט, לצד הנשי.
 "אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך"
 מתחיל ב"עשה לכם" ומסיים "לעיניך" -

לאמר לנו שבכל התחלה נדרשת עשייה, אך אין לה המשך אם לא יתלווה לה תהליך פנימי, המתגלם במילה
 "לעיניך"- העיניים המשקפות את הנפש הניבטת מבפנים.

אפשרות גילוי השכינה ניתנת "לכם" – לכלל, אבל הגילוי עצמו הוא "לעיניך" - לפרט, שלכל אחת ואחד מאתנו
 גילוי שכינה משלו.

רעיה אפנר

"מקרא ביכורים"

"וַיִּרְעוּ אֶת־נֹסֵם הַמִּצֵּרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה"

"וַיִּרְעוּ אֶת־נֹסֵם הַמִּצֵּרִים" - אל תאמרי המצרים אלא המיצרים, שכל צרה הופכת אותנו לרעים, שנאמר: "נִפְשׁוּ יָרְעָה לֹא" (ישעיה טו, ד)

"וַיַּעֲנוּנוּ" - אלו הניסיונות בהם התנסינו, שנאמר: "לִמְעַן עֲנֶיךָ לְנֶסֶתְךָ" (דברים ח, ב).

"וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" - זהו הרוגז והכעס, שנאמר: "מַעֲצָבְךָ, וּמְרַגְזְךָ וּמִן הָעֲבֹדָה הַקָּשָׁה, אֲשֶׁר עֲבַדְתָּךְ" (ישעיה יד, ג)

"וַיִּנְצַעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלֵנוּ וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לִחְצֵנוּ"

"אֶת עֲנֵינוּ" - שעניות היינו ברוחנו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, שנאמר: "עֲנֵי וּנְכָה־רוּחַ" (ישעיה טו, ב).

"וְאֶת עֲמַלְנוּ" - זוהי נמיכות הקומה הנובעת מדיכוי, שנאמר: "וַיִּכְנַע בְּעַמְל לְבָבָם" (תהילים קז, יב).

דבר אחר - זהו הייאוש מחוסר התוחלת, שנאמר: "הֲרֵי עֲמַל וַיִּלֵּד אֶן" (איוב טו, לה), "וְאֶן וְעַמְל בְּקִרְבָּה" (תהילים נה, יא).

"וְאֶת לִחְצֵנוּ" - זהו העומס, וחוסר הזמן והאילוץ, שנאמר: "וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר" (במדבר כב, כה).

"וַיִּצְאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדֹל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתֵּי" (תהילים קיח, ה).

"וַיִּצְאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם" - הוציאנו מן המצר, שנאמר: "מִן הַמִּצָּר קִרְאתִי יְהוָה עֲנֵי בְמִרְחֵב יְהוָה" (תהילים קיח, ה).
 "בְּיַד חֲזָקָה" - חיזק את ידנו, נסך בנו כוחות, שנאמר: "וְאֵי הַתְּחַזְקֵתִי כִּיד יְהוָה אֱלֹהֵי עֲלִי" (עזרא ז, כח) ועוד:

"כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַיָּם מִחֲזִיק יְמִינֶךָ" (ישעיה מא, יג) וכן: "וּבְיַדְךָ לִגְדֹל וּלְחֲזֵק לְכָל־ל" (דה"א כט, יב).

דבר אחר - בצדק הוציאנו, שנאמר: "קִרְאתִיךָ בְּצִדְקָה וְאַחֲזַק בְּיַדְךָ" (ישעיה מב, ו).

"וּבְזֶרַע נְטוּיָה" - כשאת האם את ילדה, שנאמר: "בְּזֶרַע עוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים, וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא" (ישעיה מ, יא).

דבר אחר - כחיבוק האהב את האהובת, שנאמר: "שִׁימְנֵי...פְּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ" (שה"ש ח, ו).

"וּבְמַרְא גָדֹל" - שלא על מנת להפחיד אלא ברחמים, שנאמר: "וְאֶת־מוֹרָאוֹ לֹא־תִירָאוּ" (ישעיה ח, יב).

"וּבְאֵתוֹת" - זוהי הברית שבינינו, שנאמר: "לְאֹתֹת בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיהֶם" (יחזקאל כ, יב).

"וּבְמִפְתֵּי" - זהו כוח הדיבור שנתת בנו, שנאמר: "וַתִּדְבֹר וְלֹא תִאֲלָם עוֹד וְהֵייתָ לָהֶם לְמוֹפֶת" (יחזקאל כד, כז).

"וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ זֹאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ"

"וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה" - לכל אחת המקום המתאים והמיוחד לה, שנאמר: "וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זֹרֵחַ הוּא שֵׁם" (קהלת א, ה)

"וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ זֹאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ" - והארץ תשפיע עלינו טובה ונעימות, שנאמר: "וַיִּנְקְהוּ דְבַשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר" (דברים לב, יג), ואף אנו נמלאה חלב ודבש, שנאמר: "צוּף דְבַשׁ אֲמַרְי נְעִם" (משלי טז, כד).

נירה נחליאל

דם מהו?
דם הלידה, על מאמצן של נשים להמשיך וללדת תחת לחצי המצרים.
דם המזוזות שנמרח על דלתי בני ישראל לשומרם.
דם של הבכורים.
דם הברית.
אש מהי?
אש שבערה בלב יוכבד – ברצונה לשמור על בנה.
אש השורפת את גשרי העבר ודוחפת את בני ישראל אל עתיד לא ידוע – אל המדבר.
אש ההולכת לפני המחנה ומעלה עשן.
אש כעסו של משה כששיבר את לוחות הברית.
ותמרות עשן מה הן?
המדורות מעלות העשן בין האוהלים במדבר – הריח החרוך שמדגדג בנחיריים.
שמסמנות את ההיאחזות בחיים. את השקט שאחרי הסערה.
תמי לוז גרבר (תשס"ז)

מי שלא אמרה שלושה דברים אלו בפסח, לא יצאה ידי חובתה: פסח מצה ומרור
פסח על שום מה?
על שום שבשורת החירות האישית פסחה עלינו הנשים, ממצרים ועד היום הזה.
מצה זו על שום מה?
על שום אימותינו, שכדרכן של נשים, מצאו פיתרון לבהילות היציאה ממצרים והכינו לדרך עוגות מצות.
מרור זה על שום מה?
על שום שעד היום לא הגיעה שעת שוויון, ויש המממרים את חיינו בשל היותנו נשים.
חיה דגן

בריסל, בלגיה, דור שני.
"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו"
מסביב לשולחן
אבא אמא
וארבע אחיות.
אין דודים אין דודות
אין בני דודים,
רק מקום גדול ריק
בלבבות.
בליל הסדר השני של גלויות
מוזמנים אורחים:
נזירה, ילדה יהודיה, רבקה שמה -
האחות רוזלי.
ומקום גדול ריק
בלבבות.
מצפה נטופה, ישראל, דור שלישי.
"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו"
מסביב לשולחן
רבים רבים:
הורים, ילדים, נכדים,
בני דודים, חברים,
כולם בערב אחד
ואין מקום ריק
והלב מלא
ההלוי-ה.
באה (ברכה תור)

ואומר לפניו שירה חדשה

איך אמצא בתוכי את
האומץ
לעמוד עירומה
ליבי פתוח
נוכחת – לא נעלמה
אז שירתי ממני תבקע
פשוטה, כנה
שירה חדשה
מיכל סלומון (תשס"ח)

כוס מרים

בסדר המסורתי נמזגת הכוס החמישית לאלוהו, והדלת נפתחת כדי לקדם את פניו מתוך תקווה שהוא יבוא ויביא עמו את הגאולה הנכספת. דבר נוסף קורה עם פתיחת הדלת, שכן מעתה נגלות לעינינו דלתות אחרות (מי מהן פתוחות, אם מתמזל המזל) ואנו נזכרים שבשעה זו ממש יושבות משפחות משפחות ומספרות אף הן ביציאת מצרים. פתיחת הדלת לאלוהו, אם כן, מזכירה לנו את הקשר בין המשפחה, התא הקטן, בו התרחשה יציאת מצרים במישור האישי והמשפחתי, לבין המשפחות האחרות שיחד יוצרים את העם כולו. אליהו, השליח ממרום, מביא לא רק בשורה מן השמים, אלא בשורה חברתית. הוא מעביר משהו מבית לבית, שהרי הוא מבקר באותו ערב בכל הבתים, ויתכן שתמורת היין שהוא לוקח מן הכוס בבית אחד הוא משאיר טיפה ממקום אחר, וכך אין מרגישים בחסרון היין בכוס. בלילה זה אנו מוזגות כוס מים למרים ומספרות ביציאת מצרים כפי שאנו חוות אותה. מרים, המסומלת על ידי המים, מביאה בראש ובראשונה את בשורת העם; את השמחה, הריקוד וההלל, את הפשטות, את החיות, את הרוך ואת האהבה. אולם, ככל שהחוויה היתה משמעותית עבורנו, אין בה כדי לחפות על כך שכשאנו פותחות את הדלת ופונות אל החוץ, אין אנו מוצאות עוד שותפים ושותפות, אלא עולם כמנהגו נוהג. האם טרם הגיעה השעה לספר את הסיפור שלנו בט"ו בניסן? האם אין מקום עבורנו בסדר המסורתי? לא ביקשנו לגרוע אלא להוסיף, לא ביקשנו להחליף את אליהו במרים אלא להוסיף אותה במודעות הדתית שלנו. מי ייתן ונאזור אומץ למזוג כוס למרים בליל ט"ו בניסן.

רבקה לוביץ'

מוזגות מים לכוס מרים ואמרות:
נרים כוס לכבודה של מרים -
מנהיגה שאחזה בעם
אחותו של מנהיג שאחז בשמים.
לעידודן של נשים להוביל, כמוה, בלי כוחניות
ולדבוק במשימתן, כמוה, בלי מניפולטיביות
ולהמשיך את שפע מי בארה
מאז ועד היום
אמן.
יעל סמואל

נוסח מורחב לכוס מרים

נרים את כוס מרים הנביאה - ששינתה את גזרתו של אביה לגרש את אשתו בעקבות גזרת פרעה. לחיי כל הילדות הקטנות, שבתבונתן ובמתק שפתיהן יכולות הן, ורק הן, לסובב את האבות הקשוחים ביותר בעולם; שיכולות לראות ולהראות להם שהחיים אינם צבועים בשחור ולבן גברי, אלא שבכל מצב ישנם גוונים אפורים נשיים. שבכל גזרה יש גם הזדמנות...

אמן

נרים את כוס מרים הנביאה שניצבה בין קני הסוף והציעה לבת פרעה להביא לה מינקת. לחיי כל הנערות הצעירות שביזמה ובתושייה, בתום הנעורים שאין בו פחד לא מן המעמד ולא מן העמדה - יכולות להפוך את הקערה על פיה. לא בכוחן הפיזי אלא ביכולתן לראות את נפש האחר. שעמידתן מאחורי הקלעים והעוז לפרוץ לקדמת הבמה ברגע הנכון יכולה לשנות גורלות והיסטוריה.

אמן

נרים את כוס מרים הנביאה שבשיתוף פעולה נדיר עם בת המלך, הצילה את גואל ישראל. לחיי כל הנשים הצעירות שידועות ליצור שיתוף פעולה שהוא מעבר למעמד, למוצא, לחוק. שיתוף שכולו מרוכז בתמצית הנשיות, הרגש האימהי, התשוקה להיות לאם והיצר לגונן על כל תינוק.

אמן

נרים את כוס מרים הנביאה שסחפה אחריה את נשות ישראל לשיר ולהלל על הים. לחיי כל הנשים בכל גיל שידועות לשמוח בכל ליבן, להודות לגואלן ולהביע זאת בקול ובתנועה, בשירה, ניגון ומחולות. שידועות לחבר את כוח הנשים מכל גיל לאחוה ושמחה נשית.

אמן

נרים את כוס מרים הנביאה שהשקתה את בני ישראל במדבר מהבאר. לחיי כל האמהות באשר הן, שהן מקור מים חיים ומקור חיים. שהן יוצרות חיים, מזינות ומשקות מחלבן ומבישוליהן, מדאגתן ומיצירתיות מחשבתן, ורק הן "יעשו ניסים" לספק את צורכי צאצאיהן בכל מקום וזמן.

אמן

נרים את כוס מרים הנביאה שהעזה לבטא את הרצון להיות מנהיגה שוות זכויות ומעמד. לחיי כל הנשים המנהיגות, המובילות, פורצות הדרך, המעזות לדרוש מעמד שווה, שכר, תנאים, כבוד, לא בחסד אלא בזכות הכישרון, בזכות היכולות, בזכות המעשים, בזכות יכולת השכנוע, הרגש, החשיבה היצירתית, שיתוף הפעולה, השמחה ומקור החיים.

מרים נענשה על העוז, נשים רבות אחריה נענשו על העוז, אך נשים רבות אחרות העיזו והשיגו. הפסח הזה נברך את אחיותינו הנשים, כל אחת ואחת שתלווה אתן עוז ליבה של מרים הנביאה לבקש, לדרוש ולקבל את המגיע לה מהחיים האלו בזכות, בזכות ולא בחסד!

אמן ואמן!

נעמי הראל, שדה נחמיה, משתתפת בניגון קריית שמונה (מתוך הגדת סדר נשים קריית שמונה תש"ע)

שפכי חמתך

שפכי חמתך על הגדרות אשר נאחזו בשמך, ופתגמים שנהגו כדי להצר דרךך, ואמרות כנף מצלצלות שיצאו לגרוע ולהפחית מדמותך, ועל חכמים, תנאים, אמוראים ורבנים אשר התיימרו להכירך, ותוך זחיחות דעת של יודעי כל, ובהבל פה מסוגנן, שיחתו ועיוותו את מהותך. שפכי חמתך על: "קול באשה ערווה" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "נשים דעתן קלה" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "ואל תרבה שיחה עם האשה" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "אשה באלף לא מצאתי" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "אין חכמה לאשה אלא בפלך" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "המלמד בתו תורה כאילו לימדה תפלות" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "כל כבודה בת מלך פנימה" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו מי שבניו נקבות" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה" (טפטוף טיפת יין החוצה) ועל: "אשה פסולה לעדות" (טפטוף טיפת יין החוצה)

כל אלו מכות מצרים שלנו.

על כל אלו נשפוך זעמנו, וחרון אפנו ישיגם.

נרדפם בכעס ונכחידם מזיכרון העם, נשיו וגבריו,

עד ימחו כליל מתחת כנפי השכינה.

חיה אשכנזי

מרים

עלי באר - ענו לה
מחוללת מרים ותוף בידה
אשירה לה' כי גאה גאה
מחוללת מרים בראש חברותיה
ומים אדירים קוברים את עבדותה

וקולה עולה - כמעין המתגבר
עוד טיפה תהיינה לים, ענו לה עלי באר!
ועונות לה חברותיה בתוף ובמחולות
הואילי, מרים, בארי את התורה הזאת...

וכבר יצאו בנות ישראל מעבדות לחירות, עזבו את מצרים
והן מסבות אל שולחן הסדר, צמאות לתורה ולמים
וכוסה של מרים ניצבת על השולחן, מבריקה מצחצוח וניקיון
וקולה עוד מהדהד מסוף העולם ועד מי התהום.

התביאמו ותיטעמו בהר נחלתה, לפסח דורות ולעולם,
או שיצלול קולה כעופרת, וישב ה' עליו את מי הים?
שלומית רביצקי טור-פז (תשס"ח)

מי מרים

ל' א בור מתמלא מגשמי ברכה
ל' א מעין נסתר
באר חפורה רועים ורועות
להשקות צמאי מדבר.

ל' א נהר זורם וסוחף בע' צמה
משפּיח ומשכך כאבים
באר חפורה בלב בני חורין
במסע לתקוה, לחיים.

ל' א ים סוער נחצה לרנוחה
בנס פתאומי ויחיד
באר חפורה ידי אדם
מתחדשת בכל יום תמיד.

ל' א ספור ישן שאין לו דורש
ל' א תמונה שאבדה לעולם
באר חפורה-ספורה דורות
זכרון מי-תמיד, מי-מרים.

תמר דבדני
בת פרעה

מפגש בין משה ואמו כשהיא על ערש דווי

בתיה:
הידעת בני
כי כשם שאספוני מן השוק
כך משיתך מן המים
והיית לי לבן?

משה:
ידעתי.

בתיא:

הידעת בני

כי זו אשר הניקתך, האם אשר יולדתך
ואני, האם המושה
אהבנוך שתינו עד בלי די?

משה:

ידעתי, אמא יקרה, ידעתי.

בתיא:

הידעת בני

כי האלהים הקכה אותך לפני
דרך נס
בשעה שירדתי לרחוץ
מגילולי אבי,
ולהיטהר מכל עבודה זרה?

משה:

אף זאת ידעתי, אם.

בתיא:

הידעת בני

כי בלוקחי אותך
מרוד מרדתי בצו עליון,
וכמעט ששילמתי בחיי?
הידעת
כי גידלתיך על ברכי אהבת האדם
דרישת הצדק
וחיפוש אחר השלום?

משה:

ידעתי כל זאת, אמא. ידעתי.
ידעתי כל זאת בהובילי את עם ישראל מארץ מצרים
וזכרתי זאת בהעבירי אותם את מימי ים סוף הגועשים
ובתייתי להם את תורת ה'.
ושלי ושלם - שלך הוא.
רבקה לוביץ

"ואולי..." מחווה לבת פרעה:

ותָּכַד בַּת פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנָעַר תְּיָהָהּ לְכַתֵּת עַל יַד הַיָּאֵר וְתָרָא אֶת הַתְּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וְתִשְׁלַח אֶת אִמְתָּהּ וְתִקְחָהּ: וְתִפְתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכָה וְתַחְמַל עָלָיו וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה: וְתֹאמַר אַחֲרָיו אֵל בַּת פְּרַעֲהַ הֵאֱלָךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעֶבְרִיִּים וְתִיַּנֵּק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד: וְתֹאמַר לָהּ בַת פְּרַעֲהַ לִּכְי וְתִלָּךְ הַעֲלֵמָה וְתִקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד: וְתֹאמַר לָהּ בַת פְּרַעֲהַ הֵיִלִּיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינְקָהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִיַּנְקָהוּ: וַיְגַדֵּל הַיֶּלֶד וְתִבְאֶהוּ לְבַת פְּרַעֲהַ וַיְהִי לָהּ לְבָן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מִשָּׁה וְתֹאמַר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהּ: (שמות ב, הי-י)

בת פרעה, בת המלך, מי את?
מה שמך? מי היתה אמא שלך?
רציתי לומר לך תודה.

להכיר במעשה האמיץ שלך – בהחלטה השקולה שהחלטת – לאמץ לבן את המנהיג שלנו.
את, הנסיכה לבית פרעה, ככל הנראה גדלת בארמון – מוקפת כל טוב, מוגנת מכל רע.
בספרי הילדות שלי אני זוכרת אותך בתספורת "קליאופטרה" – נערה טובת מראה ויפת עיניים.
עשית מעשה. מהכתוב – הוא לא נראה פזיז או מעשה שהתחרטת עליו אחר כך. הבנת בדיוק מה עומד לקרות.
הפעלת את נערוּתֵךְ, הפעלת את אחותו ואימו של התינוק. הערמת על אביך –
מאיפה התעוזה הזאת?! להכניס לבית של אבא המלך הכל-יכול תינוק עברי?
והכל מלווה ברגשות נשיים – אימהיים.
האם ידעת שבמעשה זה את מגדלת מנהיג?
ולא סתם מנהיג, מנהיג שיילחם באביך ובבנך ויהיה לאויבו.
שמך לא ידוע לנו, את "הבת של".
והיום כאן אני רוצה להודות לך ולצרף אותך למעגל הנשים שעושות סדר בהגדה ובסיפור יציאת מצרים, לתת לך חדר משלך ליד החדרים של מרים, יוכבד, פועה ושפּרה,
ונחיה יחד כשכנות באחוּוה – מזרח תיכון חדש!
מכי אושרב גרזון (תשס"ז)

זכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים

אני אוהבת את הנשים הללו הבלתי ידועות, שבמאמציהם היומימיים נתנו חיים לעם בשעות קשות. נשים פשוטות לא למדניות, לא עסוקות בעצמן ובקשייהן, העמידו סדרי משפחה בתוך כאוס של השפלה, עייפות, יאוש. ודווקא בתפקידי הנשיים המסורתיים: בית לבעל, בית לילד. הן התעקשו להיות הן עצמן – אשה, אם, אדם. לא גרורות, אלא הן עצמן.
המיילדות החזקות מסלע, המתעקשות על החיים, המורדות במוות, בבגידה, המתפתלות מול מלך אכזר ויכולות לו.

אחיותי בנות ישראל במצרים, בגלויות הרבות, בשואה, בבנין הארץ, בזכותן קם משהו, פרץ לחרות. אתן הפמיניסטיות האמיתיות.
יעל אריאל

"וכל הבת תחיון" (שמות א, כב):

אחות הבנות מאפשרת את החיים למרות מאבקי הכח.
חוט שני עובר בין המילדות את העבריות ליולדות.
האחות מרים עושה שלום בין הוריה (מדרש רבה)
עיניה מלוות מבין קני הסוף את הילד הרך בתיבה -
שזה עתה יצא מהרחם.

האחות הגדולה - בת פרעה מגדלת אותו
יחד עם יוכבד אמו המיניקת מבין העבריות.
לחיים! לחיי החיים הקודמים לגאולה.

רחל פולדר

אביב

היום - היום, עכשיו, כשאת רוצה ומחליטה, היום הוא היום
אתם יוצאים - את יוצאת לעולם, שואלת, מסתכלת, רואה, עושה
בחודש - החודש הוא הזמן שלך, הקצב שלך, הירח שלך
האביב - את פורחת, מתחדשת, מתרגשת, עם גשם ועם שמש
ובעצם - היום את יוצאת בחודש האביב.

דודן נשר

היום אתן יוצאות

היום אתן יוצאות, בחודש האביב
ממעבה החורף,
מסבך פתלתל ומתלבט של איך ואיפה
של כמה ועם מי
ולשם מה בכלל
ומה הטעמים
ואיזה כיף להתכרבל בפנים כשירדים גשמים.

כי הנה הסתיו עובר
הגשם חולף הולך לו
הניצנים נראים בארץ – בגופיות, בבגד ים
או בגלימה של בד-אביב
ותור קולך הגיע
להישמע בארצנו.

הפנים יוצנע לעת עתה,
ישוב-יבקע עם חצבים.
פנינו אל השמש העולה
ידינו שוחקות בכוכבים.
הדס מאור (תשס"ד)

יציאת מצרים - מעבדות לחירות

יציאת מצרים
להעלם לתוך המדבר
להבלע במרחב אינסופי של חול ואבן
להעטף בשקט של הנצח.

לא לדעת, לא לחשוב, לא להבין
לא ללמוד, לא לגדול
לא לראות, לא לשמוע, לא לדבר
לא להכיל, לא לטפל, לא לנחם
לא לנוע, לא לעשות.

כשיבוא הזמן, טיפה
של מים חיים מרווה את צמאוני.

עם כוס מלאה בידה היא חוצה את המדבר,
מעירה תועות מדבר מיציאת מצריים.
רק המים שלה יאספו את גופי הפזור
בין גרגרי החול,
ישיבו את נפשי מהגבוה בהרים,

יפסלו את רוחי מחדש מתוך הסלע.
כל טיפה הופכת לנהר זורם במעלה הוויית,
לאשד במורד תודעתי, לתנועת חיים.

לאן יוביל הירוק החדש הזה, בוחנת בחשש.
ולשם ביטחון אורזת בין מטלטלי הדרך פיסת
מרחב שקט של אבן.

כשאפקח את עיני הנקיות מחול
אמצא את ידי בידה.
הדס יואלי (תשס"ד)

לזכות בהתגלות

כדי לזכות בהתגלות,
לקבל את התורה
עלי לצאת מהגלות
מעבדות – לחירות
זה לא כל כך פשוט
זה לזקח זמן
וחייבים להתחיל מהקרבת קרבן
(האוכל להאמין באותות, לקוות לניסים?)
וללכת במדבר, בצמא
איך אמתיק את המים?
ולא די ביציאה ממצרים,
צריך להוציא את העבדות מהלב
להשתנות
להתאהב
להתרגל לרעיון
(איך אעמוד בנסיון?)

להבין – בת חורין!
והנה, ניתן הסימן
את כאן, את מוכנה
("ובמורא גדול – זה גילוי השכינה!")
בלי פחד, את לא לבד
מותר לך, מותר לך לצאת למרחב
לעוף גבוה
לגעת באלהי,
לזכות בהתגלות
לגלות בתורה את עצמי
אלישבע אוברמן (תשס"ג)

אתמול התחלתי בנקיון פסח - סידרתי את הארון שלי, אין שם חמץ ממש, אך הוא מלא בגדים עייפים, קובעים מקומטים ונעלים בודדות.
כבר שנה אני אומרת שבפסח אסדר את הכל.
מיינתי מה לזרוק ומה לתת לנזקקים.
הייתי אכזרית:
גם את הסוודר שהתאהבתי בו וקניתי בדרך לעבודה, ולבשתי כל ההריון של הלל - ומאז אף פעם - הכנסתי לשקית ל"מסירה", יחד עם הז'קט השחור והחולצה הלבנה - מדי משפט התלויים כבר ארבע שנים בלי שחשקתי בהם - , והחצאית שאמי תפרה לי הנמצאת בערימה של התיקונים כבר קרוב לעשור - זרקתי. וגם מכנסי התינוק בהם צעד עמיחי את צעדיו הראשונים.
והרגשתי שאני מחסלת חלקים מחיי, וגם אם הם הסתיימו, להפרד מהם היה כמו לחתוך בבשרי החי.
ותהיתי - האם הזכרונות יעלמו ביחד עם הבגדים.
הרי בלי הסנדלים מה יזכיר לי את השמש שהאירה את השביל ביום שנעלתי אותם לראשונה?
וההיא שתקבל את הבגדים - האם הזכרונות יעברו אליה גם?
טובה סכר

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - ניקיונות הפסח:
א': "מאימתי מתחילין ניקיונות הפסח?
משעה שיוצאין תינוקות של בית רבן לפגרת הפסח, דהיינו - ז' בניסן.
- חסידות דרב אבינר אומרות: מ"ג בניסן בחצות היום, שנאמר: "אבק הוא לא חמץ".
- מורות דמשרד החינוך אומרות: מ"ג בניסן בחצות היום מתחילים לבשל לחג, מכאן שבשעה זו כל הבית כבר כשר לפסח!
אלא - משעה שמשמיעין תינוקות של בית רבן קולם בזימרת "מישה.. מישה..."
דהיינו ראש חודש אדר.

ב': והניקיון כיצד?
אמרה רחל: מוציאות כל כלי לבן ומגבות לאוורור ומנקות כל פינה בארונות הבגדים.
אמרה שרה: מנקות חלונות ותריסים ג' פעמים לפני הפסח: פעם אחת לכבוד הפסח, פעם שניה אחרי הגשם שהשאיר טיפות, ופעם שלישית לאחר השרב שהשאיר חול ואבק.
אמרה לאה: מגייסות את בעליהן לסייד את הקירות ומהדרות מכבדות את קירות הבית הפנימיים עם צינור מים, סגולה לכך שהבית יבורך כבאר מרים.

ג': משעה שהגיעו לניקיון המטבח, מוציאות בנות ישראל כל מאכלי החמץ לחצר ובני ביתן אוכלין כל ארוחותיהם עד ליל הסדר בטוּזיג (פיקניק בלעז). זכר לבני ישראל שאכלו במדבר.

ד': ונהגו בני ישראל בשבוע שלפני הפסח להרבות במאכלי חמץ, כדי שלא יצטרכו חס ושלום למוכרם לגויים.
ומה היו אוכלים?
מאכלי בצק של רומאים שנקראו פסטא ופיצא.
מאכלי לחם מטוגנים ושרופים כגון: קלי, פרנצ' טוסט, ופיצא על פיתא.
ותינוקות של בית רבן היו אוכלים שאריות משלוחי מנות מפורים כגון: אזני המן וּבִפְלִים - עד דלא ידע!
טליה גלזר (תשס"ח)